

LOUIS ROBERT
(1904-1985)

Ömrünün yaklaşık 60 yılını Eskiçağ Tarihi araştırmalarına veren ve bu alanın tartışmasız gelmiş geçmiş en büyüğü olarak kabul edilen Prof. L. Robert, 1985 yılında Paris'te öldü. Tarihi coğrafya, epigrafi, numizmatik, ikonografi, papyroloji ve onomastik (isimbilim) gibi, eskiçağ tarihinin tüm disiplinlerinde bir otorite olan bu bilim adamı, tüm antik dünya ve bu arada Anadolu hakkında bıraktığı yüzlerce eseri ile bu alana damgasını vurmuştu.

İlk makalesini 20 yaşında iken yayınlayan ve bu sırada Jean-Paul Sartre, Georges Canguilhem, Paul Nizan ve Raymond Aron gibi ünlülerin devam ettiği École Normale Supérieure'a giren Robert, henüz 28 yaşında iken Paris'teki École pratique des Hautes Études'in başına geçti ve burada antik dünyanın tarihi coğrafyası hakkında dersler vermeğe başladı. Bundan 6 yıl sonra da (1938) Collège de France'a üye oldu. Bu iki bilim kurumunda 35 yıl süre ile dersler verdi ve seçkin bilim adamları yetiştirdi.

L. Robert, epigrafi araştırmalarına çok genç yaşta başladı. P. Foucart ve M. Holleaux gibi seçkin bilim adamlarından dersler alan ve J. A. Letronne ile A. Wilhelm'den geniş çapta etkilenen L. Robert epigrafiyi tarihin kaynağı gördü ve onu bir yaşam tarzı haline getirdi. Bu amaçla, 1927 yılında Yunanistan'a gitti ve oradaki Atina, Delphoi, Megara, Thebai ve Phokis gibi merkezlerde bulunan yazıtları inceledi. Ancak 1932 yılında Anadolu'ya yaptığı ilk geziden sonra burayı asıl araştırma alanı olarak seçti. Anadolu ile olan yoğun ilişkisi ve bu alandaki üstün bilgisi sayesinde L. Robert, 1956 yılında İstanbul'daki Fransız Anadolu Tetkikleri Enstitüsü'ne müdür olarak atandı ve bu görevini 1964 yılına kadar sürdürdü. Eşi Jeanne Robert ile tüm Anadolu'da (özellikle Karia¹, Aiolis, İonia, Phrygia, Pisidia, Bithynia² ve Lydia'da³) yaptığı uzun gezilerin yanı sıra L. Robert, 1949-

¹ Louis ve Jeanne Robert, Karia'daki bu araştırmalarının bir bölümünü *La Carie II: Le plateau de Tabai et ses environs* (Paris 1954) adlı kitapta yayınladılar. Bu eserde, Tabai, Herakleia Salbake, Apollonia Salbake, Sebastopolis, Kidrama gibi kentler her yönüyle incelenmiş bulunmaktadır. Robert'in Karia'daki araştırmalarının diğer bir bölümünü de şu eserde bulmak mümkündür: *Le sanctuaire de Sinuri près de Mylasa, Ire partie: Les inscriptions grecques* (Paris 1945).

² L. Robert'in, İonia, Phrygia, Pisidia ve Bithynia'daki araştırmalarına ilişkin olarak özellikle şu eserlerine başvurulmalıdır: *Études Anatoliennes. Recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure* (Paris 1937); *Villes d'Asie Mineure* (2. Baskı, Paris 1962) ve *A Travers l'Asie Mineure. Poètes et prosateurs, monnaies grecques, voyageurs et géographie* (Paris 1980).

³ Sardes'de Amerikan kazıları sırasında ele geçen yazıtlar üzerinde çalışan L. Robert, bu yazıtların bir bölümünü şu eserde yayınlamıştır: *Nouvelles inscriptions de Sardes, Ire Fasc.* (Paris 1964).

1950 yıllarında Karia'daki Amyzon'da⁴ ve Klaros'daki Apollon Tapınağı'nda (1950-1961) kazı çalışmaları yaptı⁵.

L. Robert, emekli olduktan sonra, 1973 yılında, o güne kadar yaptığı yayınların bir listesini hazırladı ve yayınladı⁶. Bu listeyi incelediğimizde, onun (ve tabii eşinin) ne kadar verimli bir bilim hayatı olduğunu hayranlıkla görürüz: Bu listede -çoğunluğu Anadolu ile ilgili- 365 adet kitap ve makale adı verilmekte olup, bu sayıya daha sonraki yıllarda yayımlanan 60 kadar yeni çalışmayı da eklememiz gerekir. Bu çalışmalardan 15 tanesi kapsamlı monografidir, ki bu monografilerden yalnızca biri olan *Hellenica* adlı eser 13 ciltten oluşmaktadır⁷. Ancak Jeanne ve Louis Robert'in en önemli eserleri, 1938 yılından itibaren 47 yıl süre ile her yıl yayınladıkları *Bulletin épigraphique* serisidir. Her yılın epigrafi içerikli yayınlarını analiz ve kritik eden ve 4600 sayfayı aşan bu anıtsal eser, bu alanda çalışanlar için bitip tükenmez bir hazine niteliği taşımaktadır⁸. Jeanne ve Louis Robert, bu eserde ele aldıkları yayınları yalnızca bir haber olarak okuyuculara iletmekle kalmadılar; yapılan yanlışları düzelttiler, eksikleri tamamladılar ve bunu yaparken son derece sert eleştirilerden kaçınmadılar. O dönemde *Bulletin épigraphique*, araştırmacıların heyecanla beklemedikleri -deyim yerinde ise- bir öğrenci karnesi gibiydi.

Yüzyılımızda epigrafi, M. Holleaux (Fransız), A. Wilhelm (Avusturyalı) ve L. Robert ile zirveye ulaştı. Bu üç ünlü bilim adamı arasında Robert en geniş bilimsel perspektife sahipti. Bir epigraf olarak, yalnızca yazıtları anlamının yeterli olmayacağını bildiğinden, sikke, papyrus, mezar ve adak kabartmaları ve amuletlerle de ilgilendi; çünkü ona göre "tüm bunlar en geniş anlamda arkeoloji'nin ilgi alanına girerler. Toprakta gelen tüm malzeme arkeolojik niteliktedir. Bu nedenle epigraf, filolog olduğu kadar bir arkeologdur da. Öncelikle yazıtları anlamak ve yorumlamak için bu malzemeyi tanımalıdır. Bu belgeler arasındaki bağları saptamak

⁴ Bu merkezde yaptıkları araştırmalar için bk. J. et L. Robert, *Fouilles d'Amyzon en Carie I: Exploration, histoire, monnaies et inscriptions* (Paris 1983). Bu kitapta ayrıca, Alinda, Alabanda ve Herakleia (Latos) kentleri hakkında da ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

⁵ Ölümünden önceki yıllarda Klaros hakkındaki yayın üzerinde çalışan J. ve L. Robert'in bu konudaki yayınlarının ilki, L. Robert'in ölümünden birkaç yıl sonra yayımlandı: Louis et Jeanne Robert, *Klaros I: Décrets Hellénistiques* (Paris 1989). Bu eserde, Klaros'da ele geçen çok sayıda yazıtın yalnızca dört uzun ve önemli dekret yayınlanmış bulunmaktadır.

⁶ Bu yayınların listesi için bk. L. Robert, *Opera Minora Selecta* IV, 1-62 (Bu eser L. Robert'in tüm makalelerini bir araya getirmekte olup, 1969-1990 yılları arasında yayımlanan 7 ciltten oluşmaktadır).

⁷ *Hellenica* (1940-1960) adlı dizideki VI. ve IX. ciltler Jeanne Robert ile ortaklaşa yayınlanmıştır.

⁸ *Revue des études grecques* adlı derginin bir bölümü olarak yayımlanan *Bulletin épigraphique*, L. Robert'in ölümünden sonra, çoğu onun öğrencileri olan birkaç kişilik bir ekip tarafından yayınlanmağa başlamış olmakla birlikte, eski önem ve kalitesine asla yaklaşmadı.

bakımından epigraf, aynı zamanda bir tarihçidir". Robert, "çanak-çömlek arkeolojisi"nden hoşlanmıyor ve yalnızca bunlarla ilgilenen ve kendilerini gerçek arkeolog sanan kişileri eleştiriyordu. Bu konuda hep, Mısır'daki metinlerle bronz objeleri ve pişmiş topraktan figürinleri birlikte ele alan P. Perdrizet'yi örnek olarak gösteriyordu. Gerçekten de, antik devir günlük yaşamının küçük objeleri, kabartmalı anıtlar, papyruslar, sikkeler veya noksan yazıtlar onun eserlerinde gerçek yerine oturtuluyor, tamamlanıyor ve bir başka biçimde, daha aydınlanmış ve yenilenmiş bir durumda karşımıza çıkıyordu.

L. Robert'e göre, "yazıtlar açısından bir tarihçi için iki tür tehlike vardır: Ya onlardan hiç yararlanmamak, ya da kötü yararlanmak. Ne yazık ki, birçok eskiçağ tarihçisi bu malzemeyi ancak bazı derlemelerden ya da özetlerden tanımaktadır. Onlar, olanakları olduğu halde, bu hazinayı tanımaktan yoksundurlar. Oysa bunu yapmak için coşkulu bir merak ve istek gerekmektedir".

L. Robert, tarihi coğrafyaya özel bir önem verdi. Gezdiği yörelerde gördüğü tüm güzellikleri antik devirle kombine etti. Bu nedenle, onun tüm eserlerinde yaşanan coğrafi bölge ile buluntular arasında bir bağ kurulmuştur. Bunu yapmak için, o bölgeden söz eden tüm antik yazarları, gezgincilerin eserlerini ve nümizmatik buluntuları inceledi⁹. O, bir dekreti, bir sikkeyi¹⁰ bir kutsal yasayı, bir epigramı, bir büyü tabletini, bir gladyatör kabartmasını¹¹, bir Yahudi anıtını vb. açıklamada aynı uzmanlık derecesine sahipti. Robert'e göre "hiçbir yazıt bir tarihçi tarafından ne küçümsenebilir ve ne de gözardı edilebilir". Çünkü "yazıtlar sosyal tarihin en önemli belgeleridir". Örneğin, yazıtların zikrettiği kişi adları incelendiğinde, filolojik bazı sonuçların yanısıra, yerel kültürler, kentler arasındaki nüfus ve ticaret ilişkisi, Hellenleştirme politikası, devrin zevk ve modası gibi konularda önemli veriler elde etmek mümkündür¹².

Louis Robert, Anadolu için bir şans olarak nitelenebilecek bir bilim adamıydı. Onun araştırmaları sayesinde antik devrin birçok bilinmeyen noktası aydınlığa kavuştu; yalnızca adlarını bildiğimiz birçok antik kent lokalize edildi, incelendi ve tanıtıldı. Öğrencilerine sürekli olarak tavsiye ettiği gibi, bir bilim adamının tarihi üzerinde çalıştığı ülkeyi her yönü ile

⁹ Onun bu yönteminin en güzel ürünlerinden biri, *A Travers l'Asie Mineure. Poètes et prosateurs, monnaies grecques, voyageurs et géographie* (Paris 1980) adlı eserinde Prusias ad Hypium kenti hakkında yazdığı bölümdür (s. 11-127).

¹⁰ Nümizmatik'in, yalnızca sikke katalogu hazırlamaktan ibaret bir çalışma alanı olmadığını daha iyi anlamak için, Robert'in nümizmatik araştırmalarından bir kısmını yayınladığı şu eserlerine bakınız: *Études de numismatique grecque* (Paris 1951); *Monnaies antiques de Troade* (Genève, Paris 1966) ve *Monnaies grecques. Types, légendes, magistrats monétaires et géographie* (Genève, Paris 1967).

¹¹ Özellikle bk. *Les gladiateurs dans l'Orient grec* (Paris 1940).

¹² Robert'in, hemen her eserinde onomastik özel bir yer tutmakla birlikte, Anadolu'daki yerel kişi adlarını incelediği *Noms indigènes dans l'Asie Mineure gréco-romaine* (Paris 1963) aynı bir önem taşımaktadır.

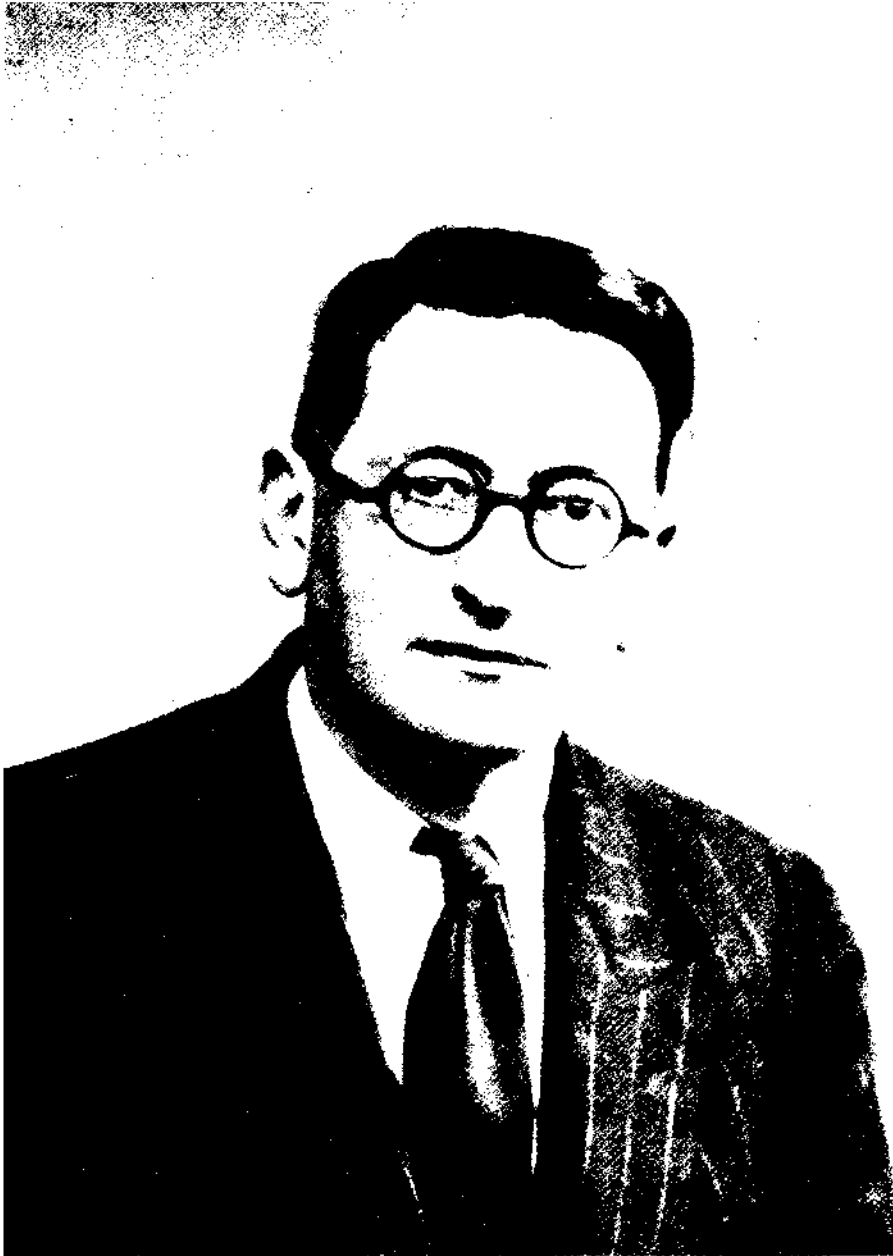
tanıması gerektiğine inanıyordu. Nitekim eşi Jeanne Robert ile Anadolu'da yaptığı bitip tükenmez gezileri sırasında Anadolu insanını, kültürünü yakından tanıyan ve dilini öğrenen L. Robert ile Anadolu ve Anadolu insanı arasında duygusal bir bağ oluşmuştu¹³. Bu nedenle onun, özellikle genç Türk bilim adamlarına özel bir sempatisi vardı.

Burada, epigrafinin ve eskiçağ bilimlerinin bu devini saygı ile anarken, Dergi'mizin bu sayısında onun tarih ve epigrafi alanındaki temel prensipleri içeren ve Almanca'ya da çevrilmiş bulunan "L'histoire et ses méthodes" başlıklı, son derece öğretici makalesinin N. Şahin tarafından yapılan bir çevirisini sunuyoruz¹⁴.

H. Malay

¹³ Robert'in Anadolu insanına duyduğu sevgiyi, 1972 yılında Münih'te düzenlenen Uluslararası Epigrafi Kongresi'ni açarken verdiği "L'épigraphiste en voyage" konulu, duygusal bildirisinde bulmak mümkündür.

¹⁴ Bu yazının hazırlanmasında şu kaynaklardan yararlanılmıştır: P. Herrmann, *Gnomon* 58 (1986), 81-83; Ph. Gauthier, *Rev. Arch.* 1986, 143-149 ve M. Dondin-Payre, *Un siècle d'épigraphie classique* (Paris 1988).

Louis Robert
(1904 - 1985)

